

РАЗВИТИЕ НА ТВОРЧЕСКИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА 5-7 ГОДИШНИТЕ ДЕЦА ЧРЕЗ ИГРА

Доц. д-р Антон Стойков

Тракийски университет, Педагогически факултет,
България, Стара Загора 6010, ул. Армейска 9,
stoykov70@abv.bg

Абстракт

В статията се прави опит за анализ на връзката между развитието на творческия потенциал на детето от предучилищна възраст и водещата за тази възраст игрова дейност. Анализира се самото понятие „творчески потенциал“ и спецификата на развитието му в периода на предучилищното детство. Представени са авторски виждания и практически програми, насочени към създаването на развиваща игрова среда, осигуряваща на детето възможност за проява на креативност и на творческа инициатива. Открити са и съвременни проблеми на развитието на игровата култура в предучилищна възраст в най-общ план и на възможностите за проява на творчество от страна на детето в частност.

Ключови думи: *творчески потенциал, развиваща игрова среда, развитие, съвременни игрови хоризонти.*

DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF 5-7 YEAR OLD CHILDREN
THROUGH PLAY

Stoykov Anton Penchev,

Associate Professor, PhD

Trakia University Stara Zagora, Bulgaria

stoykov70@abv.bg

Abstract

The article attempts to analyze the relationship between the development of the child's creative potential in preschool age and the leading play activity for this age. The concept of "creative potential" itself and the specifics of its development during the preschool period are analyzed. Authorial views and practical programs aimed at creating a developmental play environment that provides the child with the opportunity to express creativity and creative initiative are presented. Modern problems of the development of play culture in preschool age have been highlighted in general terms, as well as the opportunities for the child's expression of creativity in particular.

Keywords: *creative potential, developing play environment, development, contemporary play horizons.*

Една от важните задачи на системата на предучилищното образование в днешно време е формирането на творчески личности, притежаващи творческо мислене и креативност.

Творчеството се явява като постоянен спътник на детското развитие. Именно в предучилищна възраст се поставят основите на по-нататъшната творческа дейност на детето, чийто израз може да се търси в умението за комбиниране на знания, комбинирането на представи, развитието на способностите за представяне на замисъл и на неговото реализиране.

Един от пътищата, водещи до успешното развитие на детските творчески способности е изкуството, съчетано с детската игра. В случая играта се разглежда като най-достъпния за детето способ за преработване и за изразяване на знания, емоции и впечатления. М. Селуме, М. Безансон и Ф. Зенашни отбелязват, че диалогичното и защитено пространство, което създава играта, позволява на децата да изпробват различни способности, чрез които да бъдат и да действат, като по този начин се развиват техните познавателни процеси, повлияващи на тяхната креативност и на емоционалното им благополучие. (Celume, Besançon, Zenasni. 2019)

За А. Велева „играта е творчество и няма как да е иначе, защото тя не е реалния живот, а друга, условна реалност. Дори и малкото дете, играейки, не копира фотографски действителността, а я сътворява наново, като комбинира и преработва впечатленията си. В същото време играта е развиваща се дейност и с разгръщането на нейните разновидности се мултиплицират и възможностите за креативна изява.“ /Велева, 2012., с.39)

Творчеството може да бъде разглеждано като процес, водещ до създаването на даден продукт. Този продукт може да бъде под формата на стихотворение, музикално произведение, танц. Същността на този процес може да се търси в реорганизацията на съществуващия опит и формирането на неговата основа на нови комбинации. Творчеството може да бъде разглеждано и като дейност на човека, насочена към преобразуване на действителността /като природна, така и социална/, завършваща със създаването на нов, оригинален продукт.

За А. Кропли творческите способности на индивида включват дивергентно мислене, непринуденост, оригиналност и въображение. Според автора тези компоненти са важни за създаването на уникални и на новаторски идеи. _(Cropley, 2006).

От психологическа гледна точка детството се явява като сензитивен период за развитие на творческите способности, защото в периода на предучилищна и на начална училищна възраст децата са изключително любознателни, у тях съществува огромно желание да опознаят заобикалящия ги свят. В този смисъл натрупването на опит и на знания се явява като необходима предпоставка за развитието на творческите способности. Освен това мисленето в тази възраст все още не е обременено от догми и от стереотипи и е до голяма степен независимо. Поради тези причини предучилищна и начална училищна възраст дават големи възможности за развитие на творчеството и от това, доколко тези възможности са били използвани зависи и творческия потенциал на възрастния човек.

Творческия потенциал, според А. Некрасов, заема важно място в системата от останалите потенциали на индивида, пронизва ги и съвпада с тях посредством включването му в различни видове дейности. Поради това той може да бъде разглеждан като качествена характеристика на цялата жизнена дейност на човека, определяйки степента на активност към самия себе си, към другите хора, към социума и към природата. В този смисъл творческия потенциал на човека може да се разглежда като ядро на духовния потенциал.(Некрасов, 2019)

Развитието на творческия потенциал е процес, паралелно развиващ се с развитието на творческото мислене. Един от първите автори, който прави опит да дефинира творческото мислене и творческите способности е Д. Гилфорд. Той счита, че творческото мислене е свързано с доминирането на четири особености:

- Оригиналност, нетривиалност, необичайност на изказваните идеи, ярко изразен стремеж към създаването на интелектуален продукт. Творческият човек почти винаги и навсякъде се стреми към намирането на свое собствено, различаващо се от това на другите решение;
- Семантична гъвкавост, т.е способност да се вижда обектът от друга гледна точка, да се търсят нови негови функции и да се разширяват на практика;
- Образна адаптивна гъвкавост т.е способност да се промени възприемането на обекта по такъв начин, че да се видят негови нови, скрити от предишните наблюдения страни;
- Семантична спонтанна гъвкавост т.е способност да се генерират разнообразни идеи в неопределена ситуация и в частност в такава, в която не се съдържат ориентири за тези идеи. (Efimov, Lapteva, Ermakov, 1994).

Творческата активност на детето от предучилищна възраст се реализира във всички негови дейности, но приоритет в случая следва да има играта, в която детето е принудено да използва въображението си, да преобразува творчески заобикалящата го действителност. Като се опират на това виждане А. Гарбер и Д. Иванов създават експериментална развиваща програма, в чиято

основа е залегнала идеята, че играта притежава мощен потенциал за развитието на творческите способности в предучилищна възраст. Задачите авторите разпределят по следния начин:

1. Развитието на творческото мислене се достига по пътя на развитието на следните умения
  - възпроизвеждане на външния вид и свойствата на предмета по памет;
  - пресъздаване на външния образ на предмета въз основа на неговите части;
  - намиране на общото и на различното между два и или повече обекти;
  - пренасяне на действие, извършвано по отношение на един предмет, върху друг;
  - съставяне на сюжетен разказ.
2. Развитието на творческото въображение в програмата се осъществява чрез способности като:
  - аглутинация или съединяване на несъвместими в живота части;
  - хиперболизация /по пътя на увеличението или на намалението на размерите на предмета/;
  - аналогия, синтез, анализ.
3. Развитие на емоционалната сфера на децата посредством:
  - снемане на емоционалното напрежение;
  - повишаване на увереността в себе си;
  - развитие на комуникабилността.

При реализирането на програмата авторите използват методи и похвати като игра, възприемане на музикални произведения, разглеждане и обсъждане на рисунки и на графични произведения, упражнения за релаксация, изобразителна дейност, разгадаване на загадки.

Резултатите, които авторите получават след апробирането на програмата доказват нейната ефективност по посока на развитието на творческото мислене на участвалите деца. (Гарбер, Иванов, 2021)

Съвременната детска градина и по-конкретно възпитателно-образователния процес в нея са подложени на нарастващото влияние на средствата за масова комуникация и информация, които креативният педагог умело може да използва и във връзка с развитието на творческия потенциал на детето от предучилищна възраст. Ресурсите на детската градина в това отношение включват интерактивна дъска, проектор, ноутбук и др. Интерактивното пространство, което в детското заведение се разширява постоянно дава възможности за разработването и за внедряването в педагогическия процес на дидактически интерактивни игри, способстващи в голяма степен развитието на творческия потенциал. Мултимедийния ресурс на детската градина позволява провеждането на тези игри по нетрадиционен начин, провокиращ извършването на творческа дейност от децата.

Включването на нетрадиционни техники за рисуване предоставя на детето възможност за самоизразяване и в същото време е в пряка връзка с развитието на творческото му въображение. Подходящо в случая е децата да изобразяват своето настроение, своите мечти, да рисуват нещо загадъчно и вълшебно /несъществуващо животно, чудновато растение/.

В съвременните условия на масова дигитализация и на „маркетизация“ на детството посредством изобилието на най-разнообразен игров материал на пазара става все по-трудно да бъде създадена такава среда за децата, която да поощрява тяхното творчество или проявите им на оригинално мислене.

Интересна концептуална идея, свързана с развитието на творческия потенциал на учащите се в образователния процес, приложима според нас и в условията на педагогическия процес в детската градина предлага Л. Веретенникова. Нейната същност се състои в това, че педагогическата стратегия за въздействие върху личността на обучавания с цел развитието на творческия му потенциал чрез средствата на образованието може да бъде трансформирана в задача за формиране у него на готовност за творческо развитие. В структурата на тази готовност авторът включва мотивационен, съдържателен, процесуален, емоционално-волеви и

рефлексивен компоненти. Като един от начините за трансформация на образователната среда в развиващо образователно пространство, в което се актуализира потребността от творческа самореализация и се формира готовността на личността към развитието на творческия и потенциал се посочва теоретичното и практическото търсене на възможностите за тази трансформация. (Веретенникова, 2010)

Характеристиките на образователната среда в детската градина превръщат играта в най-подходящото средство за подобна трансформация, считат авторите на настоящата статия.

Отнесено към водещата за предучилищна възраст сюжетно-ролева игра това предполага наличието на следните ключови положения, които извежда Т. Драницина на базата на анализа на голям обем научна литература по тази проблематика:

1. Развитието на творческите възможности на детето е възможно в съвместната игрова дейност с възрастните;
2. Ролята на възрастния се състои в предаването към детето на опит за извършване на творческа дейност;
3. Основен способ за предаването на опит следва да бъде непосредствено емоционалното общуване между възрастният и детето;
4. В основата на общуването между възрастният и детето в играта трябва да са залегнали партньорски отношения, способстващи налагането на емоционално-положителен тон между детето и възрастния;
5. Педагогическото ръководство на играта следва да създава възможности за самостоятелните прояви на детето и за разкриването на творческия му потенциал. (Драницина, 2013).

Според същия автор в по-голямата си част научните изследвания потвърждават характеристиката на процеса на развитието на детското творчество в сюжетно-ролевата игра като обусловено от съзнателната педагогическа дейност на възрастния. Недостатъкът на този подход може да се търси в това, че в случая педагогът встъпва като субект на игровата дейност на детето и поради тази причина създаваните от него педагогически условия могат да носят отпечатък на субективност и на произволност.

В последно време се наблюдава тенденция, свързана с все по-нарастващото неумение на децата от предучилищна възраст да общуват, да се договарят, да играят. За съжаление творческата инициативност и самостоятелност се проявява по-скоро в стремежа кой първи да вземе най-хубавата играчка, като при това не се съобразява с връстника, не е способно да го разбере и да се договори с него. Голям брой деца също така срещат проблеми при управлението на собствените си емоции и въображение. Творческите игри стават все по-еднообразни като тематика и по-бедни откъм своето съдържание. Естествено възниква въпросът: „В какви самостоятелни игри играят днешните деца и дават ли им те възможност за прояви на творчество? Най-често момчетата от трета и от четвърта възрастови групи играят на зомбита, пирати, на гоненица, на полицаи. Самостоятелните игри на момчетата са малко по-разнообразни и включват игри на семейство, игри, в които присъстват герои от анимационни филми, компютърни игри. Що се отнася до народните игри, съвременните деца не са способни да се организират самостоятелно за тях а голяма част от тези игри са им непознати. В тази връзка Е. Смирнова пише: „Играта е практически единствената област, в която детето от предучилищна възраст може да прояви собствена инициатива и творческа активност. Именно в играта децата се учат да контролират и оценяват себе си, да разбират какво правят, и най-

важното – да действат правилно. Без умението да играят емоционално и самостоятелно, децата не могат да ангажират вниманието и творческите си способности. Нашите последни експерименти показаха, че повечето съвременни деца не проявяват никаква инициатива, когато им се предоставя свобода на действие в откритата ситуация. Те постоянно се чувстват в ситуация да изпълняват задачите от възрастния и без неговите задачи и инструкции не могат да измислят занимания или да създадат свой игрови замисъл. Най-често те чакат инструкции от възрастния или избират само познати и социално приемливи видове дейности (обикновено рисуване). Единствено отделни деца (не повече от 10%) се опитват да създадат въображаема ситуация или поне игрово заместване. Останали без указания от възрастните и без план, те се просто не играят.“ (Смирнова, 2019., с.30)

Анализът на тези твърдения недвусмислено доказва, че не се препоръчва децата да бъдат подлагани на специално обучение с цел усвояването на определени игрови действия. Важно е те самите да преценяват кои ролеви действия да включат в играта и само в този случай играта би притежавала творчески характер.

В заключение следва да се подчертае, че развитието на творческия потенциал на детето от предучилищна възраст се осъществява най-успешно чрез водещата за тази възраст игрова дейност. В ръцете на добрия педагог тя се явява като средство, чрез което може да бъде обогатяван жизнения опит на детето, да му се предоставя възможност за участие в проблемни ситуации, изискващи нестандартни решения, да бъде включвано в дейности, изискващи прояви на творчество и инициативност.

ЛИТЕРАТУРА

1. Велева, А. (2012) Педагогика на творчеството. Русе.
2. Веретенникова, Л. К. (2010). Развитие творческия потенциал на съвременния школьник. Педагогика и психология на образованието, (1), 15-24.
3. Гарбер А. И., Иванов Д. В. (2021) Развитие творческих способностей у детей дошкольного возраста с помощью игры // Бюллетень науки и практики. Т. 7. №9. С. 511- 520.
4. Драницына, Т. А. (2013). Развитие креативности посредством сюжетно-ролевых игр у дошкольников: сущность понятия, инновационный характер, уровни развития. Проблемы и перспективы развития образования в России, (18), 31-37.
5. Некрасов, А. (2019) Сущность понятия «творческий потенциал человека» Гуманитарные ведомости ТГПУ им. Л. Н. Толстого № 3 (31).
6. Смирнова, Е. (2019) Специфика современного дошкольного детства. // Национальный психологический журнал, № 2(34). – С. 25-32.
7. Celume, M, M. Besançon, F. Zenasni. (2019). How a dialogic space can impact children's creativity and mood valence in drama pedagogy training: Study with a French 4th grade sample. *Thinking Skills and Creativity* 33: 100576
8. Cropley, A. J. (2006). In praise of convergent thinking. *Creativity Research Journal*, 18(3), 391-404.
9. Efimov, V. S., Lapteva, A. V., & Ermakov, S. V. (1994). *Vozmozhnye miry ili sozдание praktiki tvorcheskogo myshleniya*. Moscow.